

ВІДГУК

офіційного опонента доктора пед. наук, професора Медведєвої І.М. на дисертаційну роботу Пронтенка Костянтина Віталійовича на тему «Теоретичні і методичні засади навчання гирьового спорту курсантів військових закладів вищої освіти у процесі фізичного виховання» подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання (фізична культура, основи здоров'я)

Актуальність. Фізичне виховання у навчально-виховній сфері вищих навчальних закладів різного профілю передбачає забезпечення основи та розвитку фізичного й морального здоров'я, комплексного підходу до формування розумових і фізичних якостей особистості, вдосконалення фізичної та психологічної підготовленості студентів до майбутньої професійної діяльності на принципах пріоритету оздоровчої спрямованості, оптимізації процесу навчання з широким використанням різноманітних засобів і форм фізичного удосконалення.

На теперішній час, коли українські військовослужбовці вимушені захищати територіальну цілісність України від російського агресора на сході України, питання фізичної готовності наших військових є гострим і актуальним. Екстремальні умови сучасної військово-професійної (бойової) діяльності вимагають високого рівня фізичної підготовленості, здоров'я та психічної стійкості випускників військових закладів вищої освіти (ВЗВО).

Аналіз наукових робіт та законодавчих документів дозволив визначити нові напрями з фізичного виховання майбутніх фахівців, які стосуються організаційних форм їх навчання і свідчить, що саме найбільш розповсюдженою формою фізичного виховання студентів у вищих навчальних закладах різного профілю стали заняття зі спортивною спрямованістю. Вправи з гирями є ефективним засобом фізичної підготовки курсантів до бойової діяльності. До переваг вправ із гирями належать: доступність і простота; змістовність; відсутність значних матеріальних затрат; компактність інвентарю; можливість проведення тренування як в обмеженому просторі, так і на відкритій місцевості; впровадження в навчальний процес з курсантами як самостійного тренування, так і занять з великою групою осіб; можливість проведення занять одночасно з військовослужбовцями різного рівня фізичної підготовленості; висока ефективність розвитку фізичних і морально-вольових якостей; профілактика травмування хребта і суглобів. Але як свідчить практика, випускники ВЗВО, саме командири і керівники занять із фізичної підготовки, неналежною мірою володіють методикою проведення занять із використанням засобів гирьового спорту та методикою навчання гирьового спорту військовослужбовців.

З огляду на це тема дисертаційної роботи Пронтенка К. В. «Теоретичні і методичні засади навчання гирьового спорту курсантів військових закладів вищої освіти у процесі фізичного виховання» є актуальною для теорії та практики фізичного виховання військовослужбовців Збройних Сил України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота Пронтенка К. В. виконана: у 2010 році відповідно до плану науково-дослідних робіт на 2005–2010 рр. Управління фізичної підготовки Збройних Сил України на тему «Гирьовий спорт у системі військово-спортивної та бойової діяльності військовослужбовців Збройних Сил України», шифр «Гирьовий спорт» (номер державної реєстрації 0101U001123); у 2011–2015 рр. відповідно до Зведеного плану НДР у сфері фізичної культури і спорту на 2011–2015 рр. Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту у межах теми 2.9 «Управління тренувальним процесом кваліфікованих спортсменів у силових видах спорту та єдиноборствах на основі сучасних технологій оцінки, моделювання та корекції основних характеристик підготовки» (номер державної реєстрації 0111U001859); у 2015–2018 рр. відповідно до плану НДР Житомирського державного університету імені Івана Франка на 2014–2024 рр. у межах теми «Теоретико-методичні засади удосконалення навчально-виховного процесу з фізичного виховання у вищих навчальних закладах» (номер державної реєстрації 0114U003978). Роль автора у виконанні вказаних тем полягає в проведенні аналізу функціонування чинної системи фізичного виховання курсантів військових закладів вищої освіти України; дослідженні впливу занять гирьовим спортом на рівень фізичної підготовленості, морфофункціонального розвитку, здоров'я, емоційного стану і розумової працездатності курсантів у процесі навчання; науковому обґрунтуванні, розробці та експериментальній перевірці методичної системи навчання гирьового спорту курсантів військових закладів вищої освіти у процесі фізичного виховання; розробці та впровадженні авторських методик до фізичного виховання курсантів військових закладів вищої освіти.

Тему дисертаційної роботи Пронтенка К. В. було затверджено на засіданні вченої ради Житомирського військового інституту імені С. П. Корольова (протокол № 14 від 13.05.2015 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології (протокол № 6 від 28.11.2017 р.).

Ступінь обґрунтованості і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі, підтверджується необхідним і достатнім обсягом фактичного матеріалу та обсягом вибірки. Зібраний у результаті педагогічних тестувань матеріал оброблено адекватними методами статистичного аналізу і представлено в роботі достатньою кількістю таблиць, дані яких дозволяють стверджувати про достовірність зроблених висновків та практичних рекомендацій.

В дисертаційній роботі здобувачем використано відповідні методи дослідження: теоретичні (метод концептуально-порівняльного аналізу, метод структурно-системного аналізу); емпіричні (анкетування, педагогічні спостереження, тестування, медико-біологічні методи; біомеханічний відеокомп'ютерний аналіз; педагогічний експеримент); методи математичної статистики.

Проведення дисертантом поетапного дослідження дало змогу узагальнити та систематизувати отримані дані, розробити практичні рекомендації, дійти закономірних висновків. Цифрові показники свідчать про достовірність наукових положень дисертаційної роботи. Сформульовані висновки теоретично обґрунтовані.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що:
вперше

- теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено модель методичної системи навчання гирьового спорту курсантів військових закладів вищої освіти у процесі фізичного виховання, що містить цільовий, змістовий, організаційно-технологічний і контрольний-діагностичний компоненти. Представлена модель орієнтована на особистість майбутнього фахівця – офіцера Збройних Сил України, який має високий рівень фізичної й теоретичної підготовленості, здоров'я, володіє фізкультурно-оздоровчими компетентностями для впровадження засобів фізичного виховання і спорту у сферу професійної діяльності та здатний ефективно виконувати службові обов'язки;

- розроблено та обґрунтовано концепцію методичної системи навчання гирьового спорту курсантів, яка містить теоретико-методологічні засади, авторську ідею, концептуально-методологічне проектування, систему принципів, педагогічні умови функціонування методичної системи, особливості та шляхи реалізації концепції;

- визначено інформативно значущі компоненти фізичної, функціональної та технічної підготовленості курсантів, що забезпечують ефективність навчання гирьового спорту;

- обґрунтовано та впроваджено до освітнього процесу з фізичного виховання авторську методику навчання курсантів техніки виконання вправ гирьового спорту, яка передбачає етапи навчання, класифікацію помилок у техніці та рекомендації щодо їх усунення;

- науково обґрунтовано авторські методики розвитку фізичних якостей, формування морально-вольових якостей та профілактики травматизму під час занять гирьовим спортом, що є компонентами методичної системи навчання гирьового спорту курсантів у процесі фізичного виховання;

- обґрунтовано модельні характеристики фізичної, функціональної та технічної підготовленості курсантів-гирьовиків різної кваліфікації й різних груп вагових категорій.

Удосконалено: систему підготовки курсантів військових закладів вищої освіти – майбутніх офіцерів, командирів та керівників занять із фізичного виховання, яку доцільно розглядати в різних аспектах діяльності (педагогічному, організаторському, медико-біологічному, психологічному, матеріально-технічному) з диференційованим їх використанням на різних етапах навчання курсантів та відповідно до рівня їх підготовленості; дані про вплив занять гирьовим спортом на рівень фізичної підготовленості, психофункціональний розвиток, здоров'я, розумову працездатність курсантів військових закладів вищої освіти.

Набули подальшого розвитку наукові положення про: організацію фізичного виховання курсантів військових закладів вищої освіти; взаємозв'язки між компонентами фізичної, функціональної та технічної підготовленості курсантів-гирьовиків; диференціювання навантажень у процесі навчання курсантів гирьового спорту з урахуванням їх підготовленості та вагової категорії.

Значущість наукової праці для науки і практики визначається: комплексним розв'язанням проблеми впровадження у навчальний процес військових закладів вищої освіти методичної системи навчання гирьового спорту курсантів у процесі фізичного виховання, що забезпечує гарантоване досягнення проєктованих фіксованих результатів із дисципліни «Фізичне виховання, спеціальна фізична підготовка», а саме: знань, умінь, навичок, високого рівня методичної, загальної і спеціальної фізичної підготовленості, морфофункціонального розвитку, фізичного здоров'я, морально-вольових якостей; набуттям курсантами фізкультурно-оздоровчих компетентностей; створенням навчально-методичного комплексу, основу якого становлять методичні рекомендації та посібники («Організація та методика проведення занять з гирьового спорту» (2010), «Гирьовий спорт» (2011), «Розвиток фізичних якостей студентів засобами гирьового спорту у процесі самостійних занять» (2012), «Гирьовий спорт у вищих навчальних закладах» (2014), «Фізична підготовка студентів у гирьовому спорті» (2014), «Методика підготовки курсантів до виконання вправ із гирями» (2018), «Навчання гирьового спорту курсантів військових закладів вищої освіти» (2018) та ін.). Важливим напрямком практичної реалізації висновків і результатів дослідження може бути їх використання під час укладання навчальних програм з фізичного виховання, розробки лекційних курсів і практичних занять для курсантів військових закладів вищої освіти, під час написання посібників і підручників з проблем підготовки фахівців із фізичного виховання у Збройних Силах України. Розроблену методичну систему навчання гирьового спорту курсантів можна адаптувати до освітнього процесу з фізичного виховання курсантів навчальних закладів інших силових структур.

Теоретичні положення та практичні напрацювання, відображені в дисертаційному дослідженні, впроваджено до освітнього процесу Житомирського військового інституту імені С. П. Корольова, Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, Харківського національного університету повітряних сил імені Івана Кожедуба, Військового інституту танкових військ Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», Національної академії внутрішніх справ, Львівського державного університету внутрішніх справ, Університету державної фіскальної служби України, Харківського національного університету внутрішніх справ, Донецького юридичного інституту МВС України, а також у діяльність Національної федерації з гирьового спорту «Союз гирьового спорту України».

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій здобувача в опублікованих працях. Результати дисертаційного дослідження відображено у 81 публікації, серед яких: 2 монографії, 8 навчальних і навчально-методичних посібників (із грифом МОН України – 2), 2 методичні рекомендації, 8 статей у міжнародних виданнях, що входять до наукометричної бази «Scopus», 24 публікації у наукових фахових виданнях України; 18 – виконано одноосібно.

Структура та обсяг роботи. Робота складається з анотації, вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел (662 найменування, з них іноземними мовами – 65) та додатків (на 162 сторінках). Загальний обсяг дисертації – 651 сторінка, з яких 396 сторінок основного тексту. У роботі містяться 93 таблиці та 43 рисунки.

У вступі дисертантом обґрунтовано актуальність теми, представлено зв'язок дослідження з науковими програмами, планами і темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів; подано інформацію про апробацію результатів та публікації за матеріалами дисертаційного дослідження.

У першому розділі «**Теоретичні засади навчання гирьового спорту курсантів військових закладів вищої освіти у процесі фізичного виховання**» проаналізовано та узагальнено дані літератури з проблеми дослідження, розкрито сучасні підходи до організації фізичного виховання курсантів військових закладів вищої освіти, здійснено концептуальний аналіз розвитку гирьового спорту у світі, Україні та Збройних Силах України, досліджено теоретичні та практичні засади генезису та еволюції методики навчання гирьового спорту курсантів, охарактеризовано науково-методичні засади гирьового спорту та визначено його місце у фізичному вихованні курсантів.

У другому розділі «**Гирьовий спорт як засіб фізичного виховання курсантів військових закладів вищої освіти**» дисертантом розкрито методологію та наукові методи дослідження, організацію та відомості про учасників дослідження, вивчено мотиваційно-ціннісне ставлення курсантів та фахівців до необхідності розробки методичної системи навчання курсантів гирьового спорту, подано результати констатувального етапу експерименту щодо аналізу фізичних навантажень, які отримують курсанти у процесі занять гирьовим спортом, впливу занять гирьовим спортом на рівень їх фізичної підготовленості, морфофункціонального розвитку, здоров'я, професійно важливих психологічних якостей, емоційного стану та розумової працездатності курсантів у процесі навчання.

У процесі проведених досліджень встановлено позитивний ефект від занять гирьовим спортом на рівень фізичної підготовленості курсантів, які займалися у секції з гирьового спорту та виявлено позитивний вплив занять

гирьовим спортом на розвиток професійно важливих психологічних якостей курсантів.

У третьому розділі «Визначення інформативно значущих для навчання гирьового спорту компонентів фізичної, функціональної і технічної підготовленості курсантів» охарактеризовано основні компоненти підготовленості курсантів у процесі навчання гирьового спорту, визначено інформативно значущі для навчання гирьового спорту компоненти підготовленості курсантів, досліджено кореляційний взаємозв'язок компонентів підготовленості курсантів-гирьовиків різної кваліфікації.

За результатами проведених дисертантом досліджень встановлено, що інформативно значущими для навчання курсантів гирьового спорту компонентами загальної фізичної підготовленості є витривалість (загальна і статична), гнучкість, сила «робочих» м'язів ніг і спини; спеціальної фізичної підготовленості – результати в основних спеціально-підготовчих вправах; функціональної підготовленості – функціональні можливості серцево-судинної та дихальної систем; технічної підготовленості – тривалість статичних фаз та «робочого періоду» у класичних вправах, сила реакції опори в основних фазах, кутові характеристики в основних фазах виконання вправ, темп виконання вправ.

У четвертому розділі «Обґрунтування та впровадження методичної системи навчання гирьового спорту курсантів військових закладів вищої освіти у процесі фізичного виховання» представлено концепцію та модель методичної системи, обґрунтовано та впроваджено до освітнього процесу із фізичного виховання чотири авторські методики: навчання техніки вправ гирьового спорту, розвитку фізичних якостей, формування морально-вольових якостей та профілактики травматизму курсантів. Концепція методичної системи містить теоретико-методологічні засади, авторську ідею, концептуально-методологічне проектування, систему принципів, педагогічні умови функціонування методичної системи, особливості та шляхи реалізації концепції. Теоретично обґрунтована модель методичної системи навчання гирьового спорту курсантів сформована за блочно-ієрархічним принципом і містить цільовий, змістовий, організаційно-технологічний і контрольно-діагностичний компоненти. Модель методичної системи поєднує сукупність компонентів цілісного педагогічного процесу й орієнтована на особистість майбутнього офіцера, який має високий рівень фізичної і методичної підготовленості та здоров'я, володіє фізкультурно-оздоровчими компетентностями для впровадження засобів фізичного виховання і спорту у сферу професійної діяльності та здатний ефективно виконувати завдання професійної діяльності. Впровадження методичної системи здійснювалося протягом усього періоду навчання у три етапи. Зміст кожного етапу відрізнявся залежно від основних педагогічних завдань етапу та визначався співвідношенням застосовуваних засобів, методів, фізичних навантажень, видів підготовки.

Авторська методика навчання курсантів техніки виконання вправ гирьового спорту включає: етапи навчання, класифікацію помилок у техніці, рекомендації щодо їх усунення. Критеріями ефективності авторської методики визначено відповідність показників технічної підготовленості курсантів розробленим модельним характеристикам та динаміку величини ЧСС під час виконання вправ із гирями. Методика розвитку фізичних якостей ґрунтується на основі розроблених модельних характеристик фізичної та функціональної підготовленості курсантів-гирьовиків різної кваліфікації і різних груп вагових категорій. На основі авторської методики формування морально-вольових якостей було запропоновано програму формування психологічної стійкості курсантів. Методика профілактики травматизму під час занять гирьовим спортом ґрунтується на використанні ізометричних вправ.

У п'ятому розділі «Експериментальна перевірка ефективності методичної системи навчання гирьового спорту курсантів військових закладів вищої освіти у процесі фізичного виховання» подано результати формувального етапу педагогічного експерименту. Для перевірки ефективності методичної системи було сформовано дві експериментальні (ЕГ1, n=29; ЕГ2, n=33) та контрольну (КГ, n=57) групи. Досліджувані групи формувалися з курсантів набору 2013 року із достовірно рівними показниками підготовленості. Експериментальна перевірка ефективності методичної системи засвідчила її більш позитивний ефект, порівняно із чинною системою фізичного виховання, щодо покращання показників фізичної підготовленості, морфофункціонального розвитку, фізичного здоров'я, професійно важливих психологічних якостей, емоційного стану, успішності навчання, методичної підготовленості та службової діяльності курсантів. Отже, впровадження розробленої методичної системи забезпечило ефективніше вирішення завдань фізичного виховання курсантів – майбутніх офіцерів Збройних Сил України у процесі навчання, порівняно із чинною системою фізичного виховання.

Дисертаційна робота є завершеною працею. Автореферат за змістом відтворює основні положення дисертаційної роботи та є ідентичним.

Оцінюючи загалом дисертаційну роботу, дозволю собі зробити наступні зауваження та побажання:

1. На наш погляд, у процесі навчання гирьового спорту курсантів, краще використовувати загальноприйняті терміни в галузі фізичного виховання і спорту, а саме «теоретична підготовка та теоретична підготовленість» на відміну «методична підготовка та методична підготовленість» курсантів. Саме теоретична підготовка спрямована на осмислення самої спортивної діяльності, безпосередньо пов'язаних з нею явищ і процесів, передбачає розвиток інтелектуальних здібностей, засвоєння теоретичних і методичних

знань, а також оволодіння руховими вміннями й навичками без яких не мислиться досягнення значних цілей навчання.

2. На наш погляд, у другому розділі дисертації дуже подрібнено представлено загальноприйняті методики тестування рівня фізичної підготовленості, показників морфофункціонального розвитку тощо.

3. У дисертаційній роботі у таблицях 2-го розділу відмінності між показниками досліджуваних груп представлено у «рівнях значущості», а між вихідними і кінцевими даними у кожній з груп – як достовірність різниці, хоча наводяться не значення t-критерія Стьюдента, а теж рівні значущості.

4. Незрозуміло, за якими критеріями формувалися вибірки курсантів (ЕГ1, ЕГ2 і КГ) для участі у формувальному етапі педагогічного експерименту?

5. На стор. 15 автореферату та у тексті третього розділу дисертації автором встановлено, що інформативно значущими для навчання курсантів гирьового спорту компонентами спеціальної фізичної підготовленості є результати у основних спеціально-підготовчих вправах. Бажано було би знати, що саме характеризують ці результати, можливо це отримані максимальні показники потужності чи ефективне використання функціональних резервів?

6. Під час обґрунтування методичної системи навчання гирьового спорту курсантів бажано було б більше уваги надати висвітленню особливостей чинної системи фізичного виховання у вузі, що дозволило б підкреслити їх відмінності та переваги першої.

7. У четвертому розділі «Обґрунтування та впровадження методичної системи навчання гирьового спорту курсантів військових закладів вищої освіти у процесі фізичного виховання» та у рис. 3 автореферату (стор.18) у наведеній автором моделі методичної системи навчання гирьового спорту курсантів військових закладів вищої освіти, контрольньо-діагностичний компонент на наш погляд, висвітлено недостатньо. На нашу думку, зміст цього компоненту в неповній мірі відповідає своїй цільовій спрямованості та не містить в собі конкретних якісно-кількісних показників, а саме рівнів сформованості знань у курсантів, набутих ними вмінь та навичок, показаних на змаганнях результатів та можливо виконання ними певних кваліфікаційних вимог (розрядів).

8. У четвертому розділі на стор. 20 автореферату та у тексті дисертації, автором сказано, що на I етапі досліджень застосовувалася переважно прямолінійно-висхідна схема дозування навантаження. Інтенсивність виконання вправ – низька і середня: під час виконання вправ ЧСС не більше 150–170 уд./хв. На наш погляд, навіть у висококваліфікованих спортсменів у циклічних видах спорту, при помірній інтенсивності виконання ними вправ пульс їх становить ЧСС 100-130 уд./хв.; при середній – ЧСС 130-150 уд./хв.; вище середньої ЧСС 150-170 уд./хв.

9. Незрозуміло, яким чином впроваджувалась в навчально-виховний процес авторська програма формування психологічної стійкості курсантів? Скільки годин відводилось на її впровадження, на проведення методичних

занять? Чи програма застосовувалась тільки перед та під час участі курсантів в змаганнях?

10. У дисертаційній роботі зустрічається дублювання інформації на графіках, у таблицях та в додатках.

Слід відзначити, що вказані зауваження не знижують наукової цінності та практичної значущості дисертаційної роботи.

Висновок. Дисертаційне дослідження Пронтенка К. В. на тему «Теоретичні і методичні засади навчання гирьового спорту курсантів військових закладів вищої освіти у процесі фізичного виховання» є актуальним, самостійним і завершеним, має наукову новизну, теоретичну і практичну значущість, що в сукупності вирішує конкретні наукові завдання в галузі фізичного виховання. Структура, зміст дисертації, отримані результати та наведені висновки відповідають вимогам п. 11 «Порядку присудження наукових ступенів» затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 року № 567, а її автор заслуговує присвоєння наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (фізична культура, основи здоров'я).

Офіційний опонент:
завідувач кафедри олімпійського
та професійного спорту Національного педагогічного
університету імені М. П. Драгоманова
доктор педагогічних наук, професор

